

зарубіжний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 575–579. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/136.pdf.

8. Тарасенко О. С. Особливості правового регламентування підстав проведення спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину до початку кримінального провадження. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. Вип. № 2 (10). С. 21–25. URL: <https://policeystika.dnuvs.ukr.education/index.php/policeystyka/article/view/185/165>.

9. Тарасенко О. С., Старенький О. С. Бюро економічної безпеки України: нові погляди на забезпечення національної економічної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 357–362. URL: http://lsej.org.ua/2_2021/90.pdf

10. Cherniavskiy, S., Dzhuzha, A., Babanina, V., & Harust Yu. (2022). Financial and Economic Security in Ukraine: Improving a System based on the International Example. *Review of Economics and Finance*. 20 (1). P. 208–215. DOI: 10.37635/jnalsu.28(4).2021.157-168.

Задніченко Сергій Іванович,

заступник начальника Департаменту
документального забезпечення – начальник
управління обробки документів, запитів
і звернень Національної поліції України

МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ ПОКАРАННЯ ЗА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

В антикорупційному законодавстві більшості Європейських країн та США під поняттям «корупційні злочини» розуміються посадові злочини, і в першу чергу, хабарництво, використання службового становища, зловживання владою, вимагання, крадіжки та шахрайство (Кримінальні кодекси Німеччини, Франції, Італії та США). До змісту корупційних діянь можна віднести хабарництво, кримінальний лобізм, непотизм (заступництво на основі особистих зв'язків), незаконну участь у підприємницькій діяльності особисто чи через близьких або довірених осіб, надання ексклюзивних прав з метою корисливого використання, придбання чи відволікання державних коштів і власності для своєї корпоративної групи, будь-яке використання чи маніпулювання службовою інформацією в особистих чи групових інтересах, прямі або непрямі внески в період виборчих компаній на користь визначених партій та осіб, а також і на інші політичні цілі, незаконний розподіл кредитів і інвестицій, проведення приватизації шляхом організації незаконних конкурсів, аукціонів, фактичного захоплення пакетів акцій, що знаходяться у державній власності, повне або часткове звільнення від митних платежів і податків, незаконне застосування системи преференцій стосовно

різних промислових, фінансових, торгових і інших корпоративних груп і деякі інші подібні діяння. У закордонній правовій теорії і практиці корупція нерідко визначається як несумісне зі статусом державного службовця корисливе діяння. У міжнародному законодавстві поняття «корумповані особи» стосується осіб, які виконують державні повноваження або займають державну чи виборну посаду (магістрів, третейських суддів, експертів, чиновників), яким відповідною владою доручено виконання функцій судочинства, примирення та посередництва, прийняття певних рішень, а також іноземних державних посадових осіб.

О. І. Шинальський справедливо наголошує, що покарання полягає не тільки у здійсненні певної відплати від імені держави винній особі за вчинене нею кримінальне правопорушення, а й у створенні належних умов ресоціалізації злочинця та запобіганні вчиненню засудженим нових кримінальних правопорушень [6, с. 8].

Що ж стосується міжнародного аспекту видів покарань за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, то необхідно наголосити, що у КК держав, які є членами ЄС, передбачена різна караність. Якщо брати КК Франції, то десятьма роками тюремного ув'язнення і штрафом у розмірі 1000000 франків карається діяння, вчинене будь-якою особою, яка наділена публічною владою і виконує обов'язки у рамках державної служби або наділена виборчим мандатом, що проявилось у вимаганні або прийнятті, без законних на те підстав, відносин, обіцянок, подарунків, презентів або будь-яких інших переваг (ст. 432-11) [5]. А за КК ФРН, дії посадової особи або особи, спеціально уповноваженої на виконання публічної служби, які полягали у вимозі вигоди для себе або третьої особи чи домовленості про її прийняття або одержання її, караються позбавленням волі на строк до трьох років або грошовим штрафом. І тому позбавлення волі не буде основним видом покарання, а може застосовуватись як альтернатива покарання у виді штрафу [4]. У КК ФРН також передбачене положення, відповідно до якого особа не підлягає покаранню, якщо вона домовляється прийняти або приймає незатребувану нею вигоду, і компетентний орган у рамках своїх повноважень заздалегідь дає дозвіл на її отримання, або особа негайно заявляє цьому органу, який санкціонує прийняття вигоди (ч. 3 параграфу 331) [4].

Що стосується Великобританії, то перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 році, закони про попередження корупції – в 1906 і 1916 роках, на відміну від традиційних правових принципів ці закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинуватість. Характеризуючи законодавство про боротьбу з корупцією Великобританії необхідно звернути увагу на високу правову культуру громадян та сталі традиції професійної етики державної служби. Закон Великобританії «Про боротьбу з

хабарництвом» (UKBriberyAct) має екстериторіальну дію та передбачає кримінальне покарання як за отримання, так і за надання хабара. Його дія поширюється на організації, які ведуть бізнес або мають частку свого бізнесу на території Великобританії, а також на державних службовців, при цьому немає значення, де здійснювалися корупційні дії. Bribery Act вважає проявами корупції наступні дії: а) пропозиція хабара, б) отримання хабара, в) пропозиція хабара держслужбовцеві і будь-якої іноземної держави; г) потурання комерційної організації хабарництву. Покаранням можуть бути штрафи та ув'язнення, яке може застосовуватися не тільки до корпорацій, а до їх топ-менеджменту (штраф або ув'язнення – до 10 років тюрми). Закон встановлює відповідальність за порушення чинного антикорупційного законодавства: позбавлення волі на строк до десяти років для фізичних осіб; великі штрафи, розмір яких необмежений законом та можуть застосовуватися як до фізичних, так і до юридичних осіб; конфіскація незаконно отриманого прибутку; компанія може бути виключена зі списку постачальників державних органів; у компанії виникають серйозні репутаційні ризики, які можуть вплинути на ринкову вартість компанії.

Хотілося відмітити цікавий момент, що у КК зарубіжних держав передбачена різна міра покарання за одержання неправомірної вигоди, залежно від того, одержана за законні дії чи незаконні. Наприклад, за одержання посадовою особою вигоди за порушення своїх службових обов'язків або за те, що вона вже їх порушила, якщо це порушення як таке не становить злочину, передбачене покарання у виді позбавлення волі від одного до семи років (ч. 2 ст. 301 КК Болгарії). Але за одержання особою вигоди за обіцянку вчинити злочин у зв'язку з її службовою діяльністю або за вже вчинений злочин – позбавлення волі від одного до десяти років (ч. 3 ст. 301 КК Болгарії). Якщо порівнювати відповідні санкції, то виходить, що суд може призначити однакове покарання за одержання службовою особою вигоди за вже вчинений злочин та одержання неправомірної вигоди за вчинення дій, які належать до її обов'язків[1]. Окрім того, слід зазначити, що у КК Болгарії встановлено однакову відповідальність як за пасивну (прийняття дару або будь-якого іншого майнового блага службовою особою), так і активну (надання дару або будь-якого іншого майнового блага службовій особі) форму корупції, зокрема у виді позбавлення волі до шести років (ч. 1 ст. 301, ч. 1 ст. 304) [1]. Оскільки суспільна небезпека (як одержання неправомірної вигоди, так і пропозиція чи обіцянка її надання) полягає у підриві державного апарату, установи чи організації, дискредитує її діяльність, а також негативно впливає на здійснення соціальних перетворень та економічний розвиток. Інколи особа, яка пропонує неправомірну вигоду, сама спонукає службову чи іншу особу вчинити дії, які суперечать її обов'язкам, тобто схиляє її до протиправного використання наданих їй службових повноважень та

пов'язаних із цим можливостей. Необхідно зауважити, що однакова міра покарання за одержання та надання неправомірної вигоди є недопустимим лише тоді, коли щодо особи, яка її надала, було вимагання неправомірної вигоди.

Натомість у ч. 3 ст. 164 КК Естонії [3] передбачено таке: особа, яка отримала хабар, звільняється від покарання, якщо вона після отримання майна, права на майно або іншої майнової вигоди у виді хабара, але до виконання або невиконання в інтересах того, хто дав хабар, певних дій, добровільно заявить про це письмово. Із наведеного очевидно, що особа у цьому разі не може бути звільнена від кримінальної відповідальності. Лише після постановлення обвинувального вироку щодо неї вона буде звільнена від покарання. Однак навряд чи ця норма застосовується на практиці. Якщо в особи, яка одержала неправомірну вигоду, і виникне намір зізнатися правоохоронним органам про вчинений нею злочин, то сумнівно, чи вона це зможе зробити, знаючи про «свої майбутні перспективи» (відкриття щодо неї кримінального провадження, судовий розгляд справи, обвинувальний вирок суду, звільнення з посади). У ч. 3 ст. 164 КК Естонії зазначається, що заява про вчинений злочин має бути подана у письмовій формі [3]. Але є запитання, чи буде службова особа, яка одержала неправомірну вигоду, звільнена від кримінального покарання, якщо лише встигла повідомити в усній формі правоохоронні органи про факт вчинення нею злочину, оскільки зразу ж після цього інші особи повідомили про надання ними неправомірної вигоди вказаній особі, тому має братися лише один факт (чи була заява службової особи добровільною). Якщо ця особа за власної волі зробила відповідне повідомлення, хоча і в неналежній формі, то вона повинна бути звільнена від кримінального покарання.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс Республіки Болгарія / О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2024. 294 с.
2. Закон про боротьбу з хабарництвом Великобританії (UK Bribery Act) // Legislation.gov.uk. URL: <http://www.legislation.gov.uk/all?title=UK%20Bribery%20Act>.
3. Кримінальний (Пенітенціарний) кодекс Естонської Республіки. URL: http://www.riigikantselei.ee/arhiiv/rto/pae/2005/pae_nr17_06-12-2005.pdf.
4. Кримінальне уложення Німеччини (нім. Deutsches Strafgesetzbuch, StGB). URL: https://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/_ls-hellmann/Forschungsstelle_Russisches_Recht/Neuauflage_der_kommentiertn_StGB-Übersetzung_von_Pavel_Golovnenkov.pdf
5. Кримінальний кодекс Французької Республіки / В.С. Станіч, К.В. Менченя. К. : ОВК, 2019. 348с.
6. Шинальський О. І. Покарання в системі засобів протидії злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2003. 20 с.